

УДК 378.013.43:7

Пен Лю

ORCID 0000-0002-0833-342X

Аспірант кафедри хореографії,
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
(м. Київ, Україна) E-mail: 493191409@qq.com

МИСТЕЦЬКО-ОСВІТНІЙ ПРОЄКТ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ПРАКТИК

Мета статті – висвітлення особливостей розробки й реалізації мистецько-освітніх проєктів крізь призму сучасних соціокультурних процесів.

Методологія. Основні положення даної наукової розвідки базуються на засадах мистецько-культурологічного підходу. Серед теоретичних методів дослідження актуальними є: аналіз культурологічних та мистецько-педагогічних джерел з досліджуваної проблеми, метод узагальнення наукової інформації з метою визначення сутності, змісту та структури соціокультурних явищ.

Наукова новизна. У статті розкрито взаємозв'язок мистецько-освітніх явищ в соціокультурному просторі, дано оцінку культурі як засобу освоєння світу, способу життєдіяльності, характеристики якісного стану суспільства. Автором висвітлено роль соціалізації у поступальному розвитку особистості, проаналізовано етапи соціального сходження людини крізь призму продуктивно-творчої діяльності.

У розвідці уточнено позиції вчених щодо значення проєктування в галузі культури та освіти, що знаходить найбільш суттєвий прояв у підтримці активності учасників культурної взаємодії, у створенні сприятливих умов для саморозвитку особистості через залучення до креативного середовища тощо.

Автором запропоновано принципи розробки та реалізації мистецько-освітніх проєктів (добровільність прийняття кожним учасником основних ідей, положень і правил; свобода вибору різних форм і видів мистецько-освітньої діяльності; комфортність спілкування, організованого на засадах взаєморозуміння, взаємопідтримки та взаємоповаги; толерантність у сприйнятті поглядів, думок і дій інших учасників проєкту).

Висновки. Існування феномену «мистецько-освітній проєкт» зумовлене його соціокультурним характером та художньо-педагогічною спрямованістю. Розкриття структурних і процесуальних характеристик розробки та реалізації проєкту в освітньому просторі засвідчується його важливим інтегративним значенням, що полягає у забезпеченні інструменталізації перспективних художньо-естетичних ідей, знаходженні креативних засобів продуктивної взаємодії учасників мистецько-освітнього процесу.

Ключові слова: соціокультурний простір, мистецько-освітнє явище, проєкт, проєктна діяльність.

Постановка проблеми. Інформаційний тип культури, що склався на початок XXI століття, несе в собі суттєві соціокультурні зміни, що знаходять відображення у нових принципах взаємодії людей та їх комунікації зі світом, у широкому розвитку горизонтальних зв'язків завдяки інтернет-технологіям в організації культурного простору та здійсненні мистецьких практик в гуманітарних сферах життя.

Актуальність статті. В такому інтерсуб'єктному контексті робота з практичного оновлення мистецько-освітньої справи дає свої позитивні результати і, в той же час, гостро потребує ґрунтового теоретичного забезпечення, філософського осмислення сучасних соціокультурних процесів та вироблення на цій основі програми оптимізації суспільної ролі мистецько-освітніх явищ, підвищення їх ефективності та духовно-естетичної значущості.

Діяльністю особливого типу, що забезпечує реалізацію соціокультурного та мистецько-освітнього досвіду суспільства, виступає проєктування. Саме проєкт є тим «містком», що сприяє успішному здійсненню актів переходу від теорії до практики, а явищ культури – від потенційного до актуального стану.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На початку XXI століття аналізу культурних процесів в Україні і за кордоном присвятили свої дослідження Ю. Богуцький, Н. Капустіна, В. Карпова, І. Петрова, Г. Рудик, О. Семашко, Л. Чупрій, В. Шейко. У художньому проєктуванні окремих мистецьких явищ та об'єктів художньої творчості набули практичного застосування наукові розробки таких вчених

як І. Безгін, С. Безклубенко, Н. Івановська, К. Станіславська, В. Редя, С. Цимбалюк, Яковлев. Проектуванню в освіті присвятили свої дослідження Т. Подобєдова, М. Шевчук, В. Шульгіна та інші.

Однак, сфера проектування в соціокультурному та мистецько-освітньому просторі і досі залишається недостатньо розробленою. Успішному функціонуванню проектної галузі в Україні та за кордоном бракує глибини розробки методологічних підходів до реалізації проектів у мистецькій освіті, висвітлення принципів положень щодо практичного здійснення заходів та узагальнення досвіду досліджуваної діяльності.

Мета розвідки – висвітлення особливостей розробки й реалізації мистецько-освітніх проектів крізь призму сучасних соціокультурних процесів.

Методологія. Основні положення даної наукової розвідки базуються на засадах мистецько-культурологічного підходу. З методів теоретичного дослідження слід виокремити: метод аналізу культурологічних та мистецько-педагогічних джерел з досліджуваної проблеми, метод узагальнення наукової інформації з метою визначення сутності, змісту та структури соціокультурних явищ.

Наукова новизна. У статті розкрито взаємозв'язок мистецько-освітніх явищ в соціокультурному просторі, дано оцінку культурі як засобу освоєння світу, способу життєдіяльності, показника якісного стану суспільства. Автором висвітлено роль соціалізації у поступальному розвитку особистості, проаналізовано етапи соціального сходження людини крізь призму продуктивно-творчої діяльності.

У розвідці уточнено позиції вчених щодо значення проектування в галузі культури та освіти, що знаходить найбільш суттєвий прояв у підтримці активності учасників культурної взаємодії, у створенні сприятливих умов для саморозвитку особистості через залучення до креативного середовища тощо.

Результати дослідження. Якісні перетворення, що здійснюються у сфері культури, дозволяють по-новому тлумачити зв'язок культури і мистецтва, ставити питання про культурну місію мистецької діяльності. Тим паче, що сучасна наука розглядає культуру як один із суттєвих факторів історичного розвитку, вагомий елемент суспільного життя. У гуманітарній науці акцентується увага на двох феноменах, які треба розрізняти між собою: культуру особистості та культуру суспільства. Дійсно, абсолютно природним є твердження, згідно якого реальною субстанцією культури є людська діяльність, що здійснюється людиною-суб'єктом. Таким чином, тією силою, що внутрішньо мобілізує й активізує, є діяльнісний потенціал самої людини, її сутнісні сили. Ми згодні з твердженням науковців про те, що культура – це не сукупний спосіб діяльності, а людський спосіб освоєння світу, спосіб життєдіяльності. Нам імпонує позиція вчених, які пропонують розглядати культуру як якісну характеристику суспільства (В. Андрущенко, Ю. Афанасьєв, Л. Зеленов, М. Каган). В такому разі під поняттям «культура» ми будемо розуміти процес і результат формування та реалізації сутнісних сил, потреб та здібностей людини, а також способи й форми їх розкриття у всіх видах людської діяльності та її результатах [3; 5].

Слід зазначити, що буття в культурі та мистецтві являє собою діалектичну єдність двох процесів: *засвоєння* соціокультурного досвіду та його *об'єктивізацію* (перетворення, розвиток) в активній творчій діяльності.

Народжуючись, людина не має будь-яких соціальних якостей, однак з перших хвилин життя її привчають до культурного середовища. У процесі зростання вона поступово включається у соціальні відносини в сім'ї, встановлює стосунки з однолітками в учнівському, а потім і в студентському колективі. Процес формування якостей особистості, що забезпечують її включення у певну спільноту, вчені називають соціалізацією (Н. Івановська, Л. Зеленов, Л. Столович, В. Шульгіна, О. Яковлев).

Для нас важливо зрозуміти сутність впливів соціокультурних процесів на художньо-естетичний розвиток особистості. Тому варто висвітлити етапи соціалізації, розроблені науковцями з метою цілісного розгляду існування людини в контексті культури.

Ідентифікація – первинна соціалізація, сутність якої полягає у тому, що у своєму розвитку людина ще не стала суб'єктом культури. Тому у якості об'єкта вона засвоює соціокультурний досвід, набутий іншими, зростаючи у суспільному середовищі.

Індивідуалізація – другий етап соціалізації, що характеризується перетворенням людини як об'єкта діяльності в суб'єкт, який «самоусвідомлює» себе, займається самоосвітою, самовихованням, саморозвитком.

Персоналізація – третій етап соціалізації людини, в основі якої лежить внутрішньо вмотивована й активна творча діяльність, що знаходить прояв у процесах самореалізації.

Слід зазначити, що людина, перебуваючи на будь-якому з трьох основних етапів соціалізації, стикається з проблемою налагодження культурної комунікації, в якій провідне місце займають співпраця, партнерські відносини, інтерактивне спілкування. В освітній діяльності комунікація ґрунтується на здатності учасників педагогічного процесу, з одного боку, навчати, з іншого – навчатися, здійснюючи інтерактивну взаємодію.

Важливо, що названі вище характеристики соціалізації людини суттєвим чином впливають на її здатність до активних творчих дій в культурі і мистецтві, на спроможність кожного з нас до реалізації власних творчих потенцій в художній діяльності через спроби планування, конструювання, проектування.

У наш час в педагогічній та методичній літературі рівноправно існують низка понять: проєкт, метод проєктів, проєктний метод, проєктна технологія. Так, сьогодні під впливом сучасної тенденції до технологізації педагогічної науки метод проєктів (Дж. Дьюї, Дж. Кілпатрик) в практиці навчання трансформувався у педагогічну технологію, що і підтверджують дослідження таких вітчизняних і зарубіжних вчених-педагогів як І. Малкова, Є. Полат, Н. Пахомова, І. Петрова, Т. Подобедова, І. Чечель, І. Сергєєв.

Наукові джерела дають достатньо широке тлумачення терміну «проєкт» (з лат. *projectus* – кинутий вперед), а саме як:

- 1) задуму, плану бажаного майбутнього, що має підстави здійснитися;
- 2) методу навчання, що передбачає досягнення соціально значущої мети;
- 3) набору документів (розрахунки, макети, моделі), що містить раціональне обґрунтування та технологію виробництва чогось нового.

Так, Енциклопедія освіти трактує проєктування як творчу, інноваційну діяльність, яка завжди спрямована на створення об'єктивно і суб'єктивно нового продукту [2, 717]. Науковці вважають: на всіх рівнях проєктування культурно-освітньої інфраструктури основною метою є створення умов, що стимулюють продуктивну діяльність індивідів та певних соціальних груп. Такі умови розробляються у відповідності до нових завдань, що реалізуються у зв'язку з виникненням гострих культурно-освітніх проблем або продукуванням прогресивних й актуальних суспільних ідей [5].

Результатом наукового аналізу вітчизняного й зарубіжного досвіду в галузі культури і мистецтва стає розуміння того, що упровадження проєктних дій в соціокультурній практиці складається з наступних позицій:

- підтримка активності учасників культурної взаємодії;
- привернення уваги до актуальних проблем соціокультурного розвитку в гуманітарній сфері;
- актуалізація художніх інтересів різних соціальних, вікових, професійних, етнічних та інших груп суспільства;
- створення сприятливих умов для саморозвитку особистості в культурі та освіті на основі саморегуляції та залучення до креативного середовища [3, 29].

Так, вважається, що, залучаючи учнів або студентів до проєктної діяльності в мистецько-освітній сфері, у них можна сформувати такі якості як: здатність до гуманістичного цілепокладання та удожньої проблематизації життєвого або навчального матеріалу, спроможність до самоаналізу та саморефлексії, самопрезентації власних творчих здобутків, добір можливостей для моделювання варіантів вибору та застосування певної продуктивної технології у вирішенні поставлених мистецько-освітніх завдань тощо.

І насправді, проєктна діяльність належить до унікальних способів людської практики. Проєкт як продуктивна форма реалізації творчого потенціалу особистості (або соціальної групи) пов'язана з передбаченням майбутнього, створенням його ідеального образу, здійсненням та оцінкою наслідків реалізації задумів [4].

Цільова установка проєктної діяльності, спрямованої на захист, відтворення і подальший розвиток культури і мистецтва, забезпечується такими чинниками як:

- збереження життєздатних цінностей і явищ культури і мистецтва минулого, в тому числі художньої спадщини (світової та національної) в усній, письмовій та матеріальній формах;
- виявлення, заохочення й тиражування кращих ідей і технологій оптимального функціонування мистецьких зразків і форм їх демонстрації в нинішній соціокультурній ситуації;
- освоєння ефективних з точки зору художньої значущості й особистісної доцільності нових форм, методів і засобів мистецької взаємодії учасників проєктної діяльності;
- упровадження й поширення нових інформаційних технологій і інтернет-продуктів в розробці нових проєктів;
- виявлення, заохочення й тиражування кращих ідей для розвитку культури і мистецтва у глобалізованому світі.

Мистецько-освітній проєкт – актуальний й цікавий засіб прикладання потенційних зусиль молодого покоління у художній сфері. Важливо, що проєкт як вид та форма навчальної діяльності забезпечує входження молоді в процеси пошуку, творчості, самостійного мислення, вибору способів реалізації задуму [1].

Отже, у нашому дослідженні ми дотримуємось наукової позиції щодо тлумачення поняття «*проєктування у мистецько-освітній сфері*» як послідовної і чітко структурованої діяльності з висвітлення певної художньої ідеї, що має об'єктивну (або суб'єктивну) новизну та навчально-виховну значущість.

Необхідно зазначити, що педагогічне проєктування передбачає осмислення освітнього процесу на основі аналізу навчальної або виховної ситуації і добору оптимального варіанту її реалізації. В той же час, застосування проєктної технології у педагогічній взаємодії розширює контекстне поле конструктивного творчого пошуку, мінімізуючи рутинність навчальних дій та сприяючи вивільненню здібностей та потенціалу кожного.

Так, Т. Подобєдова розглядає педагогічне проектування як вид професійної діяльності вчителя, що забезпечує моделювання змісту, структури педагогічних дій та їх результатів через застосування відповідних методів і засобів. Дослідниця робить акцент на тому, що проєктивна діяльність передбачає осмислення освітніх реалій на основі аналізу педагогічної ситуації і вибору оптимального варіанту її реалізації [6].

Науково доведено, що педагогічне проектування може стати вагомим елементом цілеспрямованої практично-дослідницької діяльності учителів у вирішенні актуальних проблем навчально-виховного процесу завдяки передбаченню, задуму, складанню плану та застосуванню в умовах, близьких до реальних [6].

Можна зазначити, що успішність мистецько-освітнього проєкту багато в чому визначається принципами, на яких він будується. З досвіду власної роботи свою продуктивність засвідчили такі принципові положення як:

- добровільність прийняття кожним учасником основних ідей, положень, правил, змісту і форм роботи;
- свобода вибору і залучення до різних форм і видів мистецько-освітньої діяльності;
- комфортність спілкування, організованого на засадах взаєморозуміння, взаємопідтримки та взаємоповаги;
- толерантність, що виявляється у неагресивності сприйняття поглядів, думок, дій інших учасників.

Розробка мистецько-освітнього проєкту – серйозна й відповідальна справа, до якої можуть бути залучено достатньо багато учасників, серед яких педагоги, учні, батьки, діячі культури та мистецтва. У зв'язку з цим педагогічне проектування можна розглядати в контексті «виросування» новітніх (або оновлених) форм взаємин педагогічної спільноти з мистецьким середовищем [1; 6].

Узагальнюючи вищезазначене, вважаємо, що мистецько-освітній проєкт для усіх учасників педагогічної взаємодії має як художню, так і практичну цінність. Для майбутнього педагога проєктна діяльність у художній сфері – це спосіб створення нових оригінальних мистецьких продуктів, засіб досягнення бажаних навчальних результатів у нетрадиційних формах, для студентів-практикантів – це можливість проявити творчу активність, отримати досвід застосування опанованих у процесі фахового навчання знань у реальному середовищі школи, а для учнів – чудова форма дозвілля в позаурочний час, засіб розкриття творчих потенцій та здібностей кожної дитини.

Висновки. Таким чином, існування феномену «мистецько-освітній проєкт» зумовлене його соціокультурним характером та художньо-педагогічною спрямованістю. Розкриття структурних і процесуальних характеристик розробки та реалізації певного проєкту в освітньому просторі засвідчується його важливим інтегративним значенням, що полягає у забезпеченні гармонічної й цікавої інструменталізації перспективних художньо-естетичних ідей, знаходженні засобів продуктивної взаємодії учасників мистецько-освітнього процесу.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Актуальність розробки проблеми розширення мистецького поля соціокультурних практик полягають у поглибленні методологічної бази проєктної стратегії, а також у віднайденні цікавих художніх форм і методів продуктивної реалізації творчих задумів освітян.

References

1. Бодрова Т. О. Педагогічне проектування у підготовці магістрів музичного мистецтва. *Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей*: зб. Матеріалів XI Міжнар. Педагогічно-мистецьких читань пам'яті О. П. Рудницької. Вип. 5 (9). Чернівці: Зелена буковина, 2014. С. 199–202.
Bodrova T. O. (2014). Pedagogichne proektuvannya u pidhotovtsi mahistriv muzychnoho mystetstva [Pedagogical design in the preparation of masters of musical art]. *Pedahohichna maysternist yak sistema profesinykh i mystetskykh kompetentnostey*: zb. Materialiv XI Mizhnar. Pedahohichno-mystets'kykh chytan pamiati O.P.Rudnytskoyi / Vyp.5 (9). – Chernivtsi, Ukraine: Zelena bukovyna.
2. Енциклопедія освіти / АПН України / голов. ред. В. Г. Кремін. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1036 с.
Entsyklopediya osvity (2008). [Encyclopaedia of education] / APN Ukrainy / holov. red. V. H. Kremin. Kyiv, Ukraine: Yurinkom Inter.
3. Івановська Н. В., Шульгіна В. Д., Яковлев О. В. Соціокультурне проектування в мистецтві: теорія та практика : підручник. Київ: Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, 2018. 196 с.
Ivanovska N. V., Shulhina V. D., Yakovlev O. V. (2018). Sotsiokulturne proektuvannya v mystetstvi: teoriya ta praktyka [Socio-cultural design in art: theory and practice Socio-cultural design in art: theory and practice]: pidruchnyk. Kyuyiv, Ukraine: Natsionalna akademiya kerivnykh kadriv kultury i mystetstv.
4. Метод проєктів: традиції, перспективи, життєві результати: практико-зорієнтований збірник / С. М. Шевцова, І. Г. Єрмаков. Київ: Департамент, 2003. 430 с.

- Metod projektiv: tradytsiyi, perspektyvy, zhyttyevi rezultaty (2003) [The method of projects: traditions, perspectives, life results]: praktyko-zoriyentovanyu zbirnyk / S.M. Shevtsova, I.H.Yermakov. Kyiv, *Ukraine*: Departament.
5. Петрова І. В. Проектування в соціально-культурній сфері : навч. посіб. Київ: Вид-во КНУКіМ, 2007. 372 с.
Petrova, I. V. (2007). Proektuvannya v sotsialno-kulturniy sferi [Designing in the social-cultural sphere]: [navch. posib.] / Petrova I. V. Kyiv, *Ukraine*: Vyd-vo KNUKіM.
6. Подобєдова Т. Ю. Підготовка майбутніх вчителів гуманітарного профілю до педагогічного проектування : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Подобєдова Т. Ю.; Луган. нац. пед. ун-т ім. Тараса Шевченка. Луганськ, 2005. 20 с.
Podobyedova T. YU. (2005). Pidhotovka maybutnikh vchyteliv humanitarnoho profilyu do pedahohichnoho proektuvannya [Preparation of future humanitarian teachers for pedagogical design] avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04; Luhansk, *Ukraine*: Luhan. nats. ped. un-t im. Tarasa Shevchenka.

Peng Liu

ORCID 0000-0002-0833-342X

Postgraduate of the Choreography Department,
Dragomanov National Pedagogical University
(Kyiv, Ukraine) E-mail: 493191409@qq.com

ART-EDUCATIONAL PROJECT IN THE CONTEXT OF MODERN SOCIO-CULTURAL PRACTICES

Article's purpose is to analyze the peculiarities of the creation of art-educational projects in the context of modern socio-cultural processes.

Methodology. The main provisions of this scientific article are based on the artistic and cultural approach. Theoretical research methods are: analysis of cultural and artistic sources, method of generalization of scientific information, method of detailing to determine the essence, content and structure of socio-cultural phenomena.

Scientific novelty. The relationship between artistic and educational phenomena in the socio-cultural space is described. The author give a critical assessment of culture as a means of livelihood, as a characteristic of the qualitative development of society is. The author considers the role of socialization in the development of personality, analyzes the stages of its social growth in creative activity.

The position of scientists in understanding the category of «design» in culture and education is defined. It is proposed to take into account the following factors: supporting the activity of participants in cultural interaction, creating favorable conditions for the self-development of the individual by means of a creative environment, preserving the values of culture and artistic heritage; replication of the best ideas and technologies for the functioning of artistic samples in the modern socio-cultural situation.

The position of scientists in understanding the category of «design» in culture and education is defined. It is proposed to take into account the following factors: supporting the activity of participants in cultural interaction, creating favorable conditions for the self-development of the individual by means of a creative environment, preserving the values of culture and artistic heritage; replication of the best ideas and technologies for the functioning of artistic samples in the modern socio-cultural situation.

The author defines the principles of development and implementation of art-educational projects. The most relevant: voluntary adoption of basic ideas, provisions and rules; freedom of choice of various forms and types of artistic and educational activity; comfort of communication based on mutual understanding, mutual support and mutual respect; tolerance in the views, thoughts and actions of other project participants.

Conclusions. The phenomenon of «art-educational project» has a socio-cultural character and an artistic and pedagogical orientation. Structural and procedural characteristics of the project create a basis for important integrative conclusions: instrumentalization of promising artistic ideas, finding creative means for productive interaction of participants in the artistic and educational process.

Keywords: sociocultural environment, art-educational phenomenon, project, project activity.

Стаття надійшла до редакції 11.01.2023

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор С. С. Горбенко